

مختصری در قواعد فقه

تألیف:

دکتر عبدالکریم زیدان

ترجمه:

دکتر سالم افسری

(استادیار دانشیاه کردستان)

سرشناسه	:	زیدان، عبدالکریم
عنوان قراردادی	:	الوجیز فی شرح القواعد الفقهیه فی الشریعہ الاسلامیہ، فارسی
عنوان و نام پدیدآور	:	مختصری در قواعد فقه / تالیف عبدالکریم زیدان؛ ترجمه سالم افسری.
مشخصات نشر	:	سندج: آراس
مشخصات ظاهری	:	289ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۷۶۸۲-۵۳-۱
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	اصول فقه
موضوع	:	Islamic law -- Interpretation and construction
شناسه افزوده	:	افسری، سالم
رده بندی کنگره	:	BP۱۵۵/ز۹۳۰۴۱ ۱۳۹۵
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۳۱
شماره ثبت	:	۴۳۷۱۹۲۷

انتشارات آراس

مختصری در قواعد فقه

مؤلف: دکتر عبدالکریم زیدان

مترجم: سالم افسری

صفحه آرای: امیرحوی (۰۹۷۰۰۰۰۴)

نوبت چاپ: اول - پاییز ۱۳۹۵

ناشر: آراس

تیراژ: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۸۲-۵۳-۱

مرکز پخش: سندج پاساژ عزتی انتشارات آراس

تلفن: ۰۸۷-۳۳۱۲۸۳۴۱

ایمیل: arasbooks73@gmail.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۹	مقدمه‌ی ناشر.....
۲۰	مقدمه‌ی چاپ جدید.....
۲۱	تقدیم.....
۲۲	مقدمه‌ی مترجم.....
۲۳	تعریف قاعده‌ی فقهی.....
۲۴	تعریف اصطلاحی.....
۲۶	فرق قاعده‌ی فقهی با قاعده‌ی اصول.....
۲۷	اختلاف از جهت ماهیت.....
۲۸	اختلاف از جهت مصدر.....
۲۹	اختلاف از جهت تقدیم و تاخیر (اسبقیت).....
۲۹	اختلاف از حیث توقف حکم شرعی.....
۳۰	اختلاف از جهت شمول و عموم.....
۳۰	اختلاف از جهت قوت و مدرک حجیت.....
۳۱	فرق قاعده‌ی فقهی با نظریه‌ی فقهی.....
۳۳	فرق قاعده‌ی فقهی با ضابطه‌ی فقهی.....
۳۴	فرق قاعده‌ی فقهی با مسأله‌ی فقهی.....
۳۵	فرق قواعد فقهی با اشباه و نظائر.....
۳۵	معنای اصطلاحی «اشباه و نظائر».....
۳۸	فرق میان قواعد و فروق فقهی.....
۴۰	انواع قواعد فقه.....
۴۰	قواعد مورد اتفاق.....
۴۱	قواعد مورد اختلاف.....
۴۱	قواعد مورد اختلاف درون مذهبی.....

- ۴۳.....قواعد مورد اختلاف برون مذهبی
- ۴۴.....اهمیت و جایگاه قواعد فقه
- ۴۵.....سیر تاریخی پیدایش و تدوین قواعد فقه
- ۵۳.....مقدمه‌ی مؤلف
- ۵۳.....تعریف لغوی و اصطلاحی قاعده
- ۵۳.....فرق قاعده‌ی فقهی با ضابطه‌ی فقهی
- ۵۳.....نمونه و مثال ضابطه‌ی فقهی
- ۵۴.....مثال قواعد فقهی
- ۵۴.....قاعد و ضوابط فقهی در سنت نبوی ﷺ
- ۵۵.....استخراج قواعد فقهی از احادیث نبوی
- ۵۸.....قاعده‌ی نهم: **أَلَمْ تُرْ بِمَقَاصِدِهَا**
- ۵۸.....اصل و فروع قاعده
- ۵۸.....شرح قاعده
- ۵۸.....شواهد تطبیقی قاعده
- ۵۹.....
- ۶۰.....توصیف فعل به حلیت یا حرمت بر بنای قصد فاعل
- ۶۱.....غیر معتبر بودن نیت مجرد و تنها احکام دنیوی
- ۶۱.....ثواب در قبال نیت نیک با وجود عدم کثرت نیت فاعل
- ۶۲.....قاعده‌ی دوم: **أَلْعِبْرَةُ فِي الْعُقُودِ لِلْمَقَاصِدِ وَالْمَعَانِي لَا الْأَلْفَاظِ وَالْمَبَانِي**
- ۶۲.....شرح قاعده
- ۶۳.....فروع و تطبیقات قاعده
- ۶۴.....قاعده‌ی سوم: **أَلْأَصْلُ فِي الْكَلَامِ الْحَقِيقَةُ**
- ۶۴.....حقیقت و مجاز
- ۶۴.....مفهوم قاعده
- ۶۴.....فروع فقهی قاعده
- ۶۶.....قاعده‌ی چهارم: **إِذَا تَعَدَّرَتْ الْحَقِيقَةُ يُضَارُّ إِلَى الْمَجَازِ**
- ۶۶.....مفهوم و فروع قاعده

- ۶۶..... تعذر حقیقت به دلیل ترک و عدم استعمال آن
- ۶۶..... الحقیقه تترک بدلاله العاده
- ۶۸..... قاعده‌ی پنجم: اَعْمَالُ الْكَلَامِ اَوَّلَى مِنْ اِهْمَالِهِ
- ۶۸..... مفهوم قاعده
- ۶۹..... قاعده‌ی ششم: لَا يُنْسَبُ إِلَى سَاكِتٍ قَوْلٌ وَلَكِنَّ السُّكُوتَ فِي مَعْرِضِ الْحَاجَةِ بَيَانٌ
- ۶۹..... لاینسب إلى ساکت قول
- ۶۹..... شواهد فقهی قاعده
- ۷۲..... قاعده‌ی هفتم: لَا بُرْهَانَ لِلدَّلَالَةِ فِي مُقَابَلَةِ التَّضَرُّعِ
- ۷۲..... شرح قاعده
- ۷۲..... نامعتبر بودن تصریح در عمل کردن به دلالت
- ۷۳..... شواهد و تطبیقات فعه
- ۷۴..... قاعده‌ی هشتم: ذِكْرُ بَعْضٍ لَا يَنْتَهِزُ كَذِكْرِ كَلِمَةٍ
- ۷۴..... شرح قاعده
- ۷۴..... تطبیقات قاعده
- ۷۵..... حکم ذکر بخشی از چیز قابل تجزیه
- ۷۶..... قاعده نهم: الْمُطْلَقُ يَجْرِي عَلَى إِطْلَاقِهِ مَا لَمْ يَكُنْ دَلِيلُ التَّقْيِيدِ نَصًّا أَوْ دَلَالَةً
- ۷۶..... تعریف المطلق و المقيد
- ۷۶..... حکم مطلق
- ۷۷..... حکم مقيد
- ۷۸..... فروع فقهی قاعده
- ۷۹..... قاعده‌ی دهم: لَا مَسَاعٍ لِلِاجْتِهَادِ فِي مَوْرِدِ النَّصِّ
- ۷۹..... شرح قاعده
- ۷۹..... نمونه‌هایی از اجتهاد در مقابل نص
- ۸۰..... قاعده‌ی یازدهم: اَلْاِجْتِهَادُ لَا يَنْقُضُ بَعْثِهِ
- ۸۰..... شرح قاعده
- ۸۰..... دلیل و حکمت قاعده
- ۸۰..... محدودیت مجتهد با اجتهاد قدیم

- ۸۲..... فروع فقهی قاعده
- ۸۲..... دستور حاکم به پیروی از اجتهاد معین
- ۸۳..... قاعده‌ی دوازدهم: **الْيَقِينُ لَا يَزُولُ بِالشَّكِّ**
- ۸۳..... مفهوم و اصل قاعده
- ۸۴..... فروع فقهی قاعده
- ۸۵..... قاعده‌ی سیزدهم: **الْأَصْلُ بِرَأْيِ الدِّمَةِ**
- ۸۵..... تعریف الفاظ قاعده
- ۸۵..... مفهوم قاعده
- ۸۵..... فروع فقهی قاعده
- ۸۷..... قاعده‌ی چهاردهم: **الْأَصْلُ بَقَاءِ مَا كَانَ عَلَى مَا كَانَ**
- ۸۷..... مرجع قاعده
- ۸۷..... مفهوم قاعده
- ۸۷..... شواهد و فروع فقهی قاعده
- ۸۸..... شواهد فقهی برای قاعده (استصحاب مقلوب)
- ۸۹..... حجیت استصحاب
- ۹۱..... استثنای قاعده
- ۹۲..... قاعده‌ی پانزدهم: **مَا ثَبِتَ بِزَمَانٍ يَحْكُمُ بِتَقَايِهِ مَا لَمْ يَقُمْ الدَّلِيلُ عَلَى خِلَافِهِ**
- ۹۲..... مفهوم قاعده
- ۹۲..... شواهد و فروع فقهی قاعده
- ۹۳..... قاعده‌ی شانزدهم: **الْأَصْلُ فِي الصِّفَاتِ الْعَارِضَةِ الْعَدَمُ**
- ۹۳..... مفهوم قاعده
- ۹۴..... شواهد و فروع فقهی قاعده
- ۹۴..... استثنای قاعده
- ۹۶..... قاعده‌ی هفدهم: **الْأَصْلُ إِضَافَةُ الْحَادِثِ إِلَى أَقْرَبِ أَوْقَاتِهِ**
- ۹۶..... مفهوم قاعده
- ۹۶..... شواهد و فروع فقهی قاعده
- ۹۸..... استثنای قاعده

قاعده‌ی هیجدهم: الْقَدِيمُ يُتْرَكُ عَلَى قَدَمِهِ.....	۱۰۰
مفهوم قاعده.....	۱۰۰
شواهد و فروع فقهی قاعده.....	۱۰۰
قاعده‌ی نوزدهم: الْأَضْرَرُ لَا يَكُونُ قَدِيمًا.....	۱۰۱
مفهوم و دامنه‌ی اجرای قاعده.....	۱۰۱
قاعده‌ی بیستم: الْأَمَشَقَّةُ تَجْلِبُ التَّيْسِيرَ.....	۱۰۳
مفهوم قاعده.....	۱۰۳
دلایل قاعده.....	۱۰۳
اهمیت قاعده.....	۱۰۵
انواع مشقت‌ها.....	۱۰۶
اسباب مشقت معتبر.....	۱۰۷
سفر.....	۱۰۷
قاعده‌ی بیست و یکم: إِذَا ضَاقَ الْأَمْرُ فَتَمَّ.....	۱۱۶
شرح قاعده.....	۱۱۶
شواهد و فروع فقهی قاعده.....	۱۱۷
قاعده‌ی بیست و دوم: الْأَضْرُورَاتُ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ.....	۱۱۹
تعریف ضرورات و محظورات.....	۱۱۹
مفهوم قاعده.....	۱۱۹
دلیل مشروعیت قاعده.....	۱۱۹
محرمات مباح و غیر مباح در حالت ضرورت.....	۱۲۰
شواهد و فروع فقهی قاعده.....	۱۲۴
تقیید قاعده توسط شافعیه.....	۱۲۴
رای ابن نجیم در مورد قید شافعیه.....	۱۲۴
قاعده‌ی بیست و سوم: الْأَضْرُورَاتُ تُقَدَّرُ بِقَدَرِهَا.....	۱۲۶
مفهوم قاعده.....	۱۲۶
شواهد فقهی قاعده.....	۱۲۶
قاعده‌ی بیست و چهارم: الْحَاجَةُ تَنْزِلُ مَنْزِلَةَ الضَّرُورَةِ عَامَّةً أَوْ خَاصَّةً.....	۱۲۸

- ۱۲۸ مفهوم قاعده
- ۱۲۸ حاجت عمومی و خصوصی
- ۱۲۹ شواهد فقهی قاعده
- ۱۳۰ قاعده‌ی بیست و پنجم: مَا جَاَزَ لِعُذْرٍ بَطَلَ بِرَوَالِهِ
- ۱۳۰ مفهوم قاعده
- ۱۳۰ شواهد فقهی قاعده
- ۱۳۲ قاعده‌ی بیست و ششم: إِذَا زَالَ الْمَانِعُ غَاذَ الْمَنْعُوعُ
- ۱۳۲ رابطه‌ی این قاعده با قاعده پیشین
- ۱۳۲ مفهوم قاعده
- ۱۳۲ شواهد فقهی قاعده
- ۱۳۴ قاعده‌ی بیست و هفتم: الْأَضْطِرَّارُ لَا يُبْطِلُ حَقَّ الْغَيْرِ
- ۱۳۴ مفهوم قاعده
- ۱۳۴ شواهد فقهی قاعده
- ۱۳۶ قاعده‌ی بیست و هشتم: مَا حَرَّمَ أَخْذُهُ حَرَّمَ إِعْطَاؤُهُ
- ۱۳۶ مفهوم قاعده
- ۱۳۶ شواهد فقهی قاعده
- ۱۳۷ قاعده‌ی بیست و نهم: مَا حَرَّمَ فَعْلُهُ حَرَّمَ طَائِبُهُ
- ۱۳۷ مفهوم قاعده
- ۱۳۷ شواهد فقهی قاعده
- ۱۳۸ قاعده‌ی سی ام: لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ
- ۱۳۸ مفهوم قاعده
- ۱۳۸ قاعده‌ی یاد شده مشتمل بر دو حکم است:
- ۱۳۹ شواهد فقهی قاعده
- ۱۴۱ قاعده‌ی سی و یکم: الْأَضَرُّ يُزَالُ
- ۱۴۱ مفهوم قاعده
- ۱۴۱ شواهد فقهی قاعده
- ۱۴۳ قاعده‌ی سی و دوم: الْأَضَرُّ لَا يُزَالُ بِمِثْلِهِ

- ۱۴۳ مفهوم قاعده
- ۱۴۳ شواهد فقهی قاعده
- ۱۴۵ قاعدهی سی و سوم: **الضَّرَرُ يُدْفَعُ بِقَدْرِ الْإِمْكَانِ**
- ۱۴۵ مفهوم قاعده
- ۱۴۵ شواهد فقهی قاعده
- ۱۴۷ قاعدهی سی و چهارم: **يَتَحَمَّلُ الضَّرَرُ الْخَاصُّ لِدَفْعِ الضَّرَرِ الْعَامِ**
- ۱۴۷ مفهوم قاعده
- ۱۴۷ شواهد فقهی قاعده
- ۱۴۸ قاعدهی سی و پنجم: **الضَّرَرُ الْأَشَدُّ يَزَالُ بِالضَّرَرِ الْأَخْفِ**
- ۱۴۸ مفهوم قاعده
- ۱۴۸ شواهد فقهی قاعده
- قاعدهی سی و ششم: **إِذَا رَضِيَ مَفْدَتَانِ رُوِيَ أَعْظَمُهُمَا ضَرَرًا يَارِئُكَابِ أَخْفِيَهُمَا**
- ۱۵۰ مفهوم قاعده
- ۱۵۰ دیدگاه زیلعی
- ۱۵۱ شواهد فقهی قاعده
- ۱۵۳ قاعدهی سی و هفتم: **يُخْتَارُ أَهْوَنُ الشَّرَّيْنِ**
- ۱۵۳ مفهوم قاعده
- ۱۵۳ شواهد فقهی قاعده
- ۱۵۵ قاعدهی سی و هشتم: **دَرَأُ الْمَفَاسِدِ أَوْلَى مِنْ جَلْبِ الْمَصَالِحِ**
- ۱۵۵ مفهوم قاعده
- ۱۵۵ شواهد فقهی قاعده
- ۱۵۶ قاعدهی سی و نهم: **الْعَادَةُ مُحْكِمَةٌ**
- ۱۵۶ مفهوم قاعده
- ۱۵۶ شواهد فقهی قاعده
- ۱۵۷ شروط عمل به عرف و عادت
- ۱۵۷ قواعد فرعی قاعدهی (العادة محكمة)

- قاعده‌ی چهل: لَا يَنْكُرُ تَغْيِيرُ الْأَحْكَامِ بِتَغْيِيرِ الْأَزْمَانِ ۱۶۰
- مفهوم قاعده ۱۶۰
- شواهد فقهی قاعده ۱۶۰
- قاعده‌ی چهل و یکم: الْمُتَنَبِّعُ عَادَةً كَالْمُتَنَبِّعِ حَقِيقَةً ۱۶۲
- مفهوم و شواهد فقهی قاعده ۱۶۲
- قاعده‌ی چهل و دوم: أَلْعَبْرَةُ لِلْغَالِبِ الشَّايِعِ لَا لِلنَّادِرِ ۱۶۳
- مفهوم قاعده ۱۶۳
- شواهد فقهی قاعده ۱۶۳
- قاعده‌ی چهل و سوم: إِذَا تَعَارَضَ مَانِعٌ وَ مُقْتَضَى يُقَدِّمُ الْمَانِعَ ۱۶۴
- مفهوم قاعده ۱۶۴
- شواهد فقهی قاعده ۱۶۴
- قاعده‌ی چهل و چهارم: أَثَابُ تَابِعٍ ۱۶۶
- مفهوم قاعده ۱۶۶
- شواهد فقهی قاعده ۱۶۶
- قاعده‌ی چهل و پنجم: أَثَابُ لَا يَنْزِدُ الْحَدَّ عَمَّ ۱۶۷
- مفهوم قاعده ۱۶۷
- شواهد فقهی قاعده ۱۶۷
- قاعده‌ی چهل و ششم: يُقْبَلُ قَوْلُ الْمُتَرْجِمِ نَطْلًا ۱۶۸
- مفهوم قاعده و شروط آن ۱۶۸
- قاعده‌ی چهل و هفتم: مَنْ مَلَكَ شَيْئًا مَلَكَ مَا هُوَ مِنْهُ ۱۶۹
- مفهوم قاعده ۱۶۹
- قاعده‌ی چهل و هشتم: إِذَا سَقَطَ الْأَصْلُ سَقَطَ الْفَرْعُ ۱۷۰
- مفهوم و شواهد فقهی قاعده ۱۷۰
- قاعده‌ی چهل و نهم: قَدْ يَثْبُتُ الْفَرْعُ مَعَ عَدَمِ ثُبُوتِ الْأَصْلِ ۱۷۱
- مفهوم و شواهد فقهی قاعده ۱۷۱
- قاعده‌ی پنجاهم: أَلْسَاقُ لَا يَعُودُ كَمَا أَنَّ الْمَعْدُومَ لَا يَعُودُ ۱۷۲
- مفهوم قاعده ۱۷۲

- شواهد فقہی قاعدہ ۱۷۲
- قاعدہ پنجاه و یکم: إِذَا بَطَلَ الشَّيْءُ بَطَلَ مَا فِي ضَمْنِهِ ۱۷۳
- مفہوم قاعدہ ۱۷۳
- شواهد فقہی قاعدہ ۱۷۳
- قاعدہ پنجاه و دوم: إِذَا بَطَلَ الْأَصْلُ يُصَارُ إِلَى التَّبَدُّلِ ۱۷۴
- مفہوم قاعدہ ۱۷۴
- شواهد فقہی قاعدہ ۱۷۴
- قاعدہ پنجاه و سوم: أَلَسَّرُفٌ عَلَى الرَّعِيَّةِ مَنْوُطٌ بِالتَّضَلُّعِ ۱۷۶
- احادیث نبوی دربارہی راعی و رعیت ۱۷۶
- مفہوم قاعدہ ۱۷۸
- شواهد فقہی قاعدہ ۱۷۸
- قاعدہ پنجاه و چهارم: أَلْوَلَايَةُ لِشَاخِصٍ قَوِيٍّ مِنَ الْوَلَايَةِ الْعَامَّةِ ۱۸۰
- مفہوم قاعدہ ۱۸۰
- شواهد فقہی قاعدہ ۱۸۰
- قاعدہ پنجاه و پنجم: دَلِيلُ الشَّيْءِ فِي الْأُمُورِ الدَّائِمَةِ يَقُومُ مَقَامِهِ ۱۸۲
- مفہوم قاعدہ ۱۸۲
- شواهد فقہی قاعدہ ۱۸۲
- قاعدہ پنجاه و ششم: لَا عِبْرَةَ بِالظَّنِّ النَّبِيِّ حَطُّوهُ ۱۸۴
- مفہوم قاعدہ ۱۸۴
- شواهد فقہی قاعدہ ۱۸۴
- قاعدہ پنجاه و ہفتم: لَا حُجَّةَ مَعَ الْإِحْتِمَالِ الثَّانِي عَنْ دَلِيلٍ ۱۸۶
- مفہوم قاعدہ ۱۸۶
- شواهد فقہی قاعدہ ۱۸۶
- قاعدہ پنجاه و ہشتم: لَا عِبْرَةَ لِلتَّوَهُمِ ۱۸۸
- مفہوم قاعدہ ۱۸۸
- شواهد فقہی قاعدہ ۱۸۸
- قاعدہ پنجاه و نهم: الثَّابِتُ بِالْبُرْهَانِ كَالثَّابِتِ بِالْعَيَانِ ۱۹۰

- ۱۹۰ مفهوم قاعده
- ۱۹۰ شواهد فقهی قاعده
- ۱۹۱ قاعده‌ی شصتم: **أَلْبَيِّنَةُ عَلَى الْمُدَّعَى وَالْيَمِينُ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ**
- ۱۹۱ دلیل مشروعیت قاعده
- ۱۹۱ مفهوم قاعده
- ۱۹۲ عدول از حکم قاعده
- ۱۹۲ چگونگی سوگند
- ۱۹۳ حق حاکم در سوگند دادن با درخواست مدعی
- ۱۹۳ سوگند یاد کردن به جای دیگری
- ۱۹۳ سوگند دادن مدعی با اقامه‌ی بینة
- ۱۹۵ قاعده‌ی شصت و یکم: **أَلْبَيِّنَةُ لِإثْبَاتِ خِلَافِ الظَّاهِرِ وَالْيَمِينُ لِإِبْقَاءِ الْأَصْلِ**
- ۱۹۵ مفهوم قاعده
- ۱۹۵ شواهد فقهی قاعده
- ۱۹۶ بیان اصل در پاره‌ی از سوگند
- ۱۹۶ استثنای قاعده
- ۱۹۷ قاعده‌ی شصت و دوم: **أَلْبَيِّنَةُ حُجَّةٌ مُجِدَّةٌ وَالْإِفْرَارُ حُجَّةٌ قَاصِرَةٌ**
- ۱۹۷ مفهوم قاعده
- ۱۹۷ شواهد فقهی قاعده
- ۱۹۷ استثنای قاعده
- ۱۹۹ قاعده‌ی شصت و سوم: **لَا حُجَّةَ مَعَ التَّنَاقُضِ وَلَكِنْ لِمَنْ نَعَى حُكْمَ الْحَاكِمِ**
- ۱۹۹ مفهوم قاعده
- ۱۹۹ انواع تناقض
- ۲۰۱ نمونه‌هایی از موارد تناقض خفی و پنهان
- ۲۰۲ قاعده‌ی شصت و چهارم: **أَخْرَاجُ بِالضَّمَانِ**
- ۲۰۲ دلیل مشروعیت قاعده
- ۲۰۲ مفهوم قاعده
- ۲۰۳ شواهد فقهی قاعده

- قاعده‌ی شصت و پنجم: الْأَجْرُ وَالضَّمَانُ لَا يَجْتَمِعَانِ ۲۰۴
- مفهوم قاعده ۲۰۴
- محدوده‌ی تطبیق قاعده ۲۰۴
- شواهد فقهی قاعده ۲۰۵
- قاعده‌ی شصت و ششم: الْجَوَازُ الشَّرْعِيُّ يُنَافِي الضَّمَانَ ۲۰۶
- مفهوم قاعده ۲۰۶
- شواهد فقهی عدم ضمان در افعال جایز و شرعی ۲۰۶
- شواهد فقهی عدم ضمان در تروک جایز و شرعی ۲۰۷
- شروط عدم ضمان ۲۰۷
- قاعده‌ی شصت و هفتم: أَنْ هُزِمَ بِالْأَنْفِ ۲۰۹
- مفهوم قاعده ۲۰۹
- شواهد فقهی قاعده ۲۰۹
- قاعده‌ی شصت و هشتم: إِذَا اجْتَمَعَ الْإِشْرَارُ تَسَبَّبَ يُضَافُ الْحُكْمُ إِلَى الْمُبَاشِرِ ۲۱۱
- مفهوم قاعده ۲۱۱
- شواهد فقهی قاعده ۲۱۱
- شرط ضمان مباشر به تنهایی ۲۱۲
- استثنای قاعده ۲۱۲
- قاعده‌ی شصت و نهم: الْمُبَاشِرُ ضَامِنٌ وَإِنْ لَمْ يَتَعَمَّدْ ۲۱۳
- مفهوم قاعده ۲۱۳
- شواهد فقهی قاعده ۲۱۳
- قاعده‌ی هفتادم: الْمُتَسَبِّبُ لَا يَضْمِنُ إِلَّا بِالتَّعَمَّدِ ۲۱۵
- مفهوم قاعده ۲۱۵
- شروط وجوب ضمان بر متسبب ۲۱۵
- تفاوت میان ضمان مباشر و ضمان متسبب ۲۱۶
- شواهد فقهی قاعده ۲۱۶
- معنا و مفهوم تعمد ۲۱۶
- قاعده‌ی هفتاد و یکم: يُضَافُ الْفِعْلُ إِلَى الْفَاعِلِ لَا إِلَى الْأَمْرِ مَا لَمْ يَكُنْ مُجْبِراً ۲۱۸

۲۱۸		مفهوم قاعده
۲۱۸		شواهد فقهی قاعده
۲۱۹		استثنای قاعده
۲۱۹		ضابطه قاعده
۲۲۰		قاعدهی هفتاد و دوم: لَا يَجُوزُ لِأَحَدٍ أَنْ يَتَصَرَّفَ فِي مُلْكِ الْغَيْرِ بِلاِ إِذْنِهِ
۲۲۰		مفهوم قاعده
۲۲۰		شواهد فقهی قاعده
۲۲۱		قاعدهی هفتاد و سوم: الْأَمْرُ بِالتَّصَرُّفِ فِي مُلْكِ الْغَيْرِ بَاطِلٌ
۲۲۱		مفهوم قاعده
۲۲۱		شواهد فقهی و استثنای قاعده
۲۲۳		قاعدهی ستاد و چهارم: تَبَدُّلُ سَبَبِ الْمُلْكِ قَائِمًا مَقَامَ تَبَدُّلِ الدَّاتِ
۲۲۳		مفهوم قاعده
۲۲۳		شواهد فقهی قاعده
۲۲۵		قاعدهی هفتاد و پنجم: جَائِزُهُ الْأَعْمَاءُ جَبَّارٌ
۲۲۵		مفهوم قاعده
۲۲۵		دلیل مشروعیت قاعده
۲۲۶		شواهد فقهی قاعده
۲۲۷		قاعدهی هفتاد و ششم: مَنْ اسْتَعْجَلَ الشَّيْءَ قَبْلَ أَنْ يَكُنْهُ عَوْقِبَ بَحْرَمَانِيهِ
۲۲۷		مفهوم قاعده
۲۲۷		شواهد فقهی قاعده
۲۲۹		قاعدهی هفتاد و هفتم: مَنْ سَعَى فِي نَقْضِ مَا تَمَّ مِنْ جِهَتِهِ فَكَأَنَّهُ مَرْدُودٌ عَلَيْهِ
۲۲۹		مفهوم قاعده
۲۲۹		شواهد فقهی قاعده
۲۳۰		قاعدهی هفتاد و هشتم: الْحُدُودُ تَذَرَأُ بِالشُّبُهَاتِ
۲۳۰		دلیل مشروعیت قاعده
۲۳۰		مفهوم شبهه
۲۳۱		انواع شبهه

۲۳۲	پیامد عمل به قاعده.....
۲۳۳	شواهد فقهی قاعده.....
۲۳۳	شبهه‌ی قصاص.....
۲۳۴	قاعده‌ی هفتاد و نهم: إِذَا اجْتَمَعَ الْحَلَالُ وَالْحَرَامُ غَلِبَ الْحَرَامُ.....
۲۳۴	دلیل مشروعیت قاعده.....
۲۳۴	اساس و مبنای قاعده.....
۲۳۵	دلیل و مبنای قاعده در آثار.....
۲۳۵	مفهوم قاعده.....
۲۳۶	حکم حالت نخیست قاعده.....
۲۳۷	حکم حالت دوم قاعده.....
۲۳۷	شواهد فقهی قاعده.....
۲۳۸	استثنای قاعده.....
۲۴۰	قاعده‌ی هشتاد: الْأَصْلُ فِي الْأَبْضَاعِ الْحَلَالُ.....
۲۴۰	مفهوم قاعده.....
۲۴۰	شواهد فقهی قاعده.....
۲۴۲	قاعده‌ی هشتاد و یکم: الْأَصْلُ فِي الْأَشْيَاءِ الْإِبَاحَةُ.....
۲۴۲	مفهوم قاعده.....
۲۴۲	دلایل مشروعیت قاعده.....
۲۴۳	شواهد فقهی قاعده.....
۲۴۴	دیگر شواهد فقهی قاعده.....
۲۴۵	قاعده‌ی هشتاد و دوم: مَا لَا يَتِمُّ الْوَاجِبُ إِلَّا بِهِ فَهُوَ وَاجِبٌ.....
۲۴۵	مقدمه‌ی مفهوم قاعده.....
۲۴۵	اقسام مقدمه‌ی ایجاد واجب.....
۲۴۶	مفهوم قاعده با شواهد فقهی.....
۲۴۸	قاعده‌ی هشتاد و سوم: الْخُرُوجُ مِنَ الْخِلَافِ مُسْتَحَبٌّ.....
۲۴۸	مفهوم و چهار چوب قاعده.....
۲۴۸	شروط مراعات خلاف.....

- ۲۴۹ استحباب ترک مستحب از جهت نزدیک سازی دل ها
- ۲۴۹ شواهد فقهی قاعده
- ۲۵۱ قاعده‌ی هشتاد و چهارم: **الْمَيْسُورُ لَا يَسْقُطُ بِالْمَعْسُورِ**
- ۲۵۱ دلیل مشروعت و مفهوم قاعده
- ۲۵۲ شواهد فقهی قاعده
- ۲۵۳ قاعده‌ی هشتاد و پنجم: **لَا يَجُوزُ لِأَحَدٍ أَنْ يَأْخُذَ مَالَ أَحَدٍ إِلَّا بِسَبَبٍ شَرْعِيٍّ**
- ۲۵۳ مفهوم قاعده
- ۲۵۴ شواهد فقهی قاعده
- ۲۵۵ قاعده‌ی هشتاد و ششم: **لَيْسَ لِعِرْقٍ ظَالِمٍ حَقٌّ**
- ۲۵۵ مفهوم و شواهد فقهی قاعده
- ۲۵۷ قاعده‌ی هشتاد و هفتم: **عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذَتْ حَتَّى تُؤَدِّيَهُ**
- ۲۵۷ مفهوم قاعده
- ۲۵۷ شواهد فقهی قاعده
- ۲۵۸ قاعده‌ی هشتاد و هشتم: **الْإِنْسَانُ بِأَنْفِ مَا قَبْلَهُ**
- ۲۵۸ مفهوم قاعده
- ۲۵۸ دلیل مشروعت قاعده
- ۲۵۹ دایره‌ی حکم قاعده
- ۲۵۹ شواهد فقهی قاعده
- ۲۶۰ قاعده‌ی هشتاد و نهم: **الْأَصْلُ فِي الْمَضَارِّ التَّخْرِيمُ**
- ۲۶۰ مفهوم قاعده
- ۲۶۰ دلایل قرآنی قاعده‌ی فقهی
- ۲۶۱ دلایل حدیثی قاعده
- ۲۶۲ شواهد فقهی قاعده
- ۲۶۳ قاعده‌ی نود: **أَلَا يَثَارُ فِي الْقُرْبِ مَكْرُوهٌ وَفِي غَيْرِهَا مَحْبُوبٌ**
- ۲۶۳ مفهوم قاعده
- ۲۶۴ شواهد فقهی قاعده
- ۲۶۴ حکم ایثار در قربت ها

- ۲۶۵ إشكال و پاسخ وارد بر قاعده
- قاعده‌ی نود و یکم: إِذَا اجْتَمَعَ أَمْرَانِ مِنْ جِنْسٍ وَاحِدٍ وَلَمْ يَخْتَلَفْ مَقْصُودُهُمَا دَخَلَ أَحَدُهُمَا فِي الْآخَرِ ۲۶۶
- ۲۶۶ مفهوم قاعده
- ۲۶۶ شواهد فقهی قاعده
- ۲۶۸ قاعده‌ی نود و دوم: يُعْتَقَرُ فِي الْبَقَاءِ مَا لَا يُعْتَقَرُ فِي الْإِبْتِدَاءِ ۲۶۸
- ۲۶۸ مفهوم قاعده
- ۲۶۸ شواهد فقهی قاعده
- ۲۷۰ قاعده‌ی نود و سه: لَا يَتِمُّ التَّبَرُّعُ إِلَّا بِالْقَبْضِ ۲۷۰
- ۲۷۰ مفهوم قاعده
- ۲۷۰ دلیل و اساس مشروعیت قاعده
- ۲۷۱ شروط صحت قبض
- ۲۷۲ اعتبار قبض سابق به عنوان یکی از قبض لاحق
- ۱۷ ۲۷۲ استثنای قاعده
- ۲۷۳ قاعده‌ی نود و چهارم: أَلَسْوَالُ مُعَادٍ فِي الْأَرْبَابِ ۲۷۳
- ۲۷۳ مفهوم قاعده
- ۲۷۳ شواهد فقهی قاعده
- ۲۷۴ قاعده‌ی نود و پنجم: الْإِشَارَةُ الْمَعْهُودَةُ لِلْأَخْرَاسِ كَالْبَيَانِ بِالْأَلْسَانِ ۲۷۴
- ۲۷۴ مفهوم قاعده
- ۲۷۴ چگونگی سوگند دادن شخص لال توسط قاضی
- ۲۷۵ شواهد فقهی قاعده
- ۲۷۶ قاعده‌ی نود و ششم: أَلَمْرَةُ مُوَاحِذٌ بِإِقْرَارِهِ ۲۷۶
- ۲۷۶ تعریف و کیفیت اقرار
- ۲۷۶ حجت بودن اقرار بر اقرار کننده
- ۲۷۷ حکم اقرار
- ۲۷۷ شروط صحت اقرار
- ۲۷۸ مفهوم قاعده

- قاعده‌ی نود و هفتم: **أَلَمْوَاعِيدُ بِصُورِ التَّعَالِيْقِ تَكُونُ لَا زِمَةً** ۲۷۹
- مفهوم قاعده ۲۷۹
- شواهد فقهی قاعده ۲۷۹
- قاعده‌ی نود و هشتم: **أَلَوْصَفُ فِي الْحَاضِرِ لَغَوٌ** ۲۸۱
- مفهوم قاعده ۲۸۱
- شواهد فقهی قاعده ۲۸۲
- قاعده‌ی نود و نهم: **لِلْأَكْثَرِ حُكْمُ الْكَلِّ** ۲۸۳
- مفهوم قاعده ۲۸۳
- وجه قاعده در تمام مذاهب ۲۸۳
- شواهد فقهی قاعده ۲۸۳
- قاعده‌ی صد: **أَنَّ جَهْلَ فِي الشَّرِيعَةِ كَالْمَعْدُومِ وَ الْمَعْجُوزِ عَنْهُ** ۲۸۵
- رابطه‌ی این قاعده با دیگر قواعد فقه ۲۸۵
- دلیل مشروعیت قاعده ۲۸۵
- شواهد فقهی قاعده ۲۸۵
- قاعده‌ی صد و یکم: **إِذَا تَعَدَّرَ الْأَصْلُ جَاءَ إِلَى الْبَدَلِ** ۲۸۷
- شرح قاعده ۲۸۷

مقدمه‌ی ناشر

سپاس فراوان، و پاک و پر از برکت را پروردگار سزاست. سپاسی که پروردگار آن را دوست بدارد و از آن راضی باشد. سلام و درود بر سرور بشریت؛ حضرت محمد ﷺ که برای رحمت و هدایت جهانیان فرستاده شده است و بر آل پاکش و یاران نیک که در شرف هدایت‌گران دانش و نیکی و پرهیزگاری.

کتاب ارزشمند و مفید «الوجیز فی شرح القواعد الفقهیه» که یکی از دستاوردهای علمی استاد گرانمای دکتربیدالکریم زیدان بوده و در میان تألیفاتش بارز است تقدیم دانشجویان و متدعین علوم شرعی می‌گردد. اهمیت و جایگاه این کتاب همچون دیگر تألیفات دکتر زیدان از جهت ترتیب، و فصل‌بندی، شمول و شرح رسا، بلیغ و ساختار دقیق علمی بر بسیاری از اهل علم پوشیده نیست به گونه‌ای که همین موضوع، بسیاری از دانشجویان اسلامی را واداشت تا این کتاب را جزء سرفصل‌های درسی خود قرار دهند. و از سبب دیگری، ارزش علمی آن با بررسی مکرر فزونی یابد.

شناخت و تصور بسیاری از احکام شرعی از سبب قله فقهی که آن احکام در زیر آن قواعد جا می‌گیرد و به وسیله‌ی آن ضابطه‌مند می‌شود، حاصل می‌شود. از این رو، هر فقیهی به شناخت و حفظ و زمینه‌ی تطبیق و اجرای آن، اتمام می‌کند که امیدواریم این کتاب در این زمینه دستیار قوی باشد.

از پروردگار متعال خواستاریم که منفعت این کتاب شامل نویسندگان، خواننده‌ی آن گردد و آن را بر هر نیازمندی میسر سازد. و سلام و درود بر سرور بشریت؛ حضرت محمد ﷺ و بر آل و یاران باد.

مؤسسه‌ی «الرساله ناشرین»

مقدمه‌ی چاپ جدید

حمد و سپاس را تنها پروردگار سزااست و سلام و درود بر سرورمان؛ حضرت محمد ﷺ و بر آل و یارانش باد.

در چاپ جدید و پیرایه شده‌ی این کتاب، آخرین قاعده یعنی: «إذا تعذر الأصل يمارى بالبدل» همراه با شرح آن افزوده شده است و بدین ترتیب تعداد قواعد موجود در کتاب به صد و یک قاعده رسیده است. از خداوند متعال مسألت دارم که این کتاب را با افزه دنی‌هایش را برای هر کسی که بدان اطلاع پیدا کند، سودمند قرار دهد.

وصلی الله علی سیدنا محمد و علی آله و صحبه و سلّم و الحمد لله رب العالمین.

عبدالکریم زیدان

۲۰۰۴/۱۰/۱۱

مقدمه‌ی مترجم

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على اشرف الأنبياء و المرسلين؛ سيدنا محمد و على آله الطاهرين و أصحابه الصادقين. اما بعد: یکی از مهم‌ترین دانش‌های مورد نیاز برای فهمیدن شریعت اسلامی قواعد فقه است که فقه‌های مذاهب از گذشته تاکنون به آن اهتمام و توجه داشته‌اند و کتاب‌های متعددی در این زمینه تألیف کرده‌اند. یکی از فرهیختگان معاصر که به این دانش فقهی توجه نموده و در این زمینه دست به قلم زده است مرحوم عبدالکریم زیدان است که اکنون ترجمه‌ی کتاب ایشان به خوانندگان دانشجویان تقدیم می‌گردد اما از آن جا که ایشان از ذکر مباحث پیدایش و تاریخ فقهی قواعد فقه پرهیز کرده است. مقدمه‌ای که پیش‌تر مترجم برای کتاب، قواعد فقه سافری نگاشته بوده، را به ترجمه‌ی کتاب کنونی بیفزاید، باشد که مورد استفاده برخی از خوانندگان قرار گرفته و آنان را در مسیر شناخت درست دانش قواعد فقه یاری رساند.